

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 mars 2007

Mål nr

B 415-07

I

KLAGANDE

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

MOTPART

PN

Ombud och offentlig försvarare: Advokat GM

II

KLAGANDE

Sekretessbelagda uppgifter

Ombud och målsägandebiträde: Advokat EA

MOTPART

PN

Ombud: Advokat GM

SAKEN

Sexuellt utnyttjande av barn

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts dom den 22 december 2006 i mål B 2682-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av PN i Högsta domstolen tillerkänns GM ersättning av allmänna medel med trettiotusentretton (30 013) kr, varav 12 144 kr avser arbete, 6 790 kr tidspillan, 5 076 kr utlägg och 6 003 kr mervärdesskatt.

För biträde åt målsäganden i Högsta domstolen tillerkänns EA ersättning av allmänna medel med trettiosextusenfyrhundrasjutton (36 417) kr 50 öre, varav 13 728 kr avser arbete, 11 155 kr tidspillan, 4 251 kr utlägg och 7 283 kr 50 öre mervärdesskatt.

Kostnaden för försvarare och målsägandebiträde skall stanna på staten.

Vad hovrätten förordnat om sekretess skall bestå.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen skall döma PN för sexuellt utnyttjande av barn samt bestämma påföljden till ungdomstjänst.

Målsäganden har yrkat bifall till sin skadeståndstalan.

PN har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Som domstolarna funnit har PN den 3 juli 2006 haft samlag med målsäganden, som då var under 15 år. Frågan i målet gäller i första hand den straffrättsliga bedömningen av denna gärning.

Den 1 april 2006 trädde en ny lydelse av 6 kap. brottsbalken i kraft. Kapitlet innehåller tre paragrafer med ansvarsbestämmelser som särskilt gäller samlag med barn under 15 år. I den första av dessa paragrafer, 4 §, föreskrivs i första stycket att den som har samlag med ett barn under 15 år skall dömas för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två år och högst sex år. Om brottet är grovt gäller enligt paragrafens tredje stycke en straffskala med fängelse i lägst fyra och högst tio år. Är ett sådant brott som avses i 4 § första stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre allvarligt, döms enligt 5 § för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst 4 år. Slutligen finns i 14 § en bestämmelse om ansvarsfrihet. Enligt denna skall den som har begått en gärning enligt 5 § mot ett barn under femton år inte dömas till ansvar, om det är uppenbart att gärningen

inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt. Sistnämnda paragraf motsvarar en förutvarande paragraf (6 kap. 13 §) om åtalsprövning i fall av det slag som nu avses i 14 §.

Nuvarande sexualbrottslagstiftning har antagits efter förslag i prop.

2004/05:45. Den allmänna utgångspunkten för lagstiftningen anges vara att varje människa har rätt att själv bestämma över sin egen kropp och sexualitet och har en ovillkorlig rätt att vara fredad från oönskade angrepp som kränker denna rätt. Barn under 15 år skall ges ett särskilt skydd. Sådana barn sägs ha behov av ett absolut skydd mot alla former av sexuella handlingar, och det är alltid en kränkning av barnet att utsätta det för sådana handlingar. Utgångspunkten för lagstiftningen när det gäller barn måste enligt lagstiftningsmotiven vara att de aldrig kan samtycka till sexuella handlingar. Denna utgångspunkt ligger bakom det nya brottet våldtäkt mot barn (6 kap. 4 §).

För vissa fall har det emellertid ansetts finnas ett behov av en mindre sträng straffskala. Våldtäktsbestämmelsen skulle nämligen omfatta inte bara sådana fall där två ungdomar, varav den ena är under och den andra strax över 15 år, frivilligt har samlag med varandra, utan även fall då t.ex. en 29-åring har samlag med ett barn som är 14 år och 11 månader, dvs. en gärning som hade varit straffri om barnet fyllt 15 år. I dessa senare fall kan det t.ex. vara fråga om en tonåring som utvecklat sin sexualitet och har en frivillig sexuell relation till någon som är betydligt äldre. Att i ett sådant fall då samlaget bygger på fullständig frivillighet och ömsesidighet mellan parterna döma till minst två års fängelse framstod enligt propositionen inte som rimligt även om utgångspunkten givetvis fortfarande var att det inte är tillåtet att ha sexuellt umgänge med den som är under 15 år. Mot denna bakgrund infördes

bestämmelsen i 6 kap. 5 § om sexuellt utnyttjande av barn för sådana fall av våldtäkt mot barn som med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre allvarliga. Den bestämmelsen är avsedd att tillämpas med restriktivitet. Vidare skulle den tidigare åtalsprövningsregeln ersättas av en ansvarsfrihetsregel. Tillämpningsområdet för denna regel avsågs omfatta bl.a. sådana fall då två ungdomar, den ena strax under och den andra strax över 15 år, frivilligt har samlag med varandra och det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet. (A. prop. s. 21 f. och 77.)

Beträffande ansvarsfrihetsregeln i 6 kap. 14 § brottsbalken anfördes vidare i propositionen att det borde finnas en möjlighet att inte döma till ansvar i fall där exempelvis en 16-årig pojke och en 14-årig flicka deltar i en helt frivillig sexuell handling som faller under 6 kap. 5 §. Fall som detta hade varit helt straffria om den yngre personen fyllt 15 år. Att ingripa straffrättsligt mot sådana fall ansåg regeringen inte motiverat och kunna skada såväl offer som gärningsman. Vid bedömningen av om ett fall skall vara straffritt skall det vara uppenbart att något övergrepp mot barnet inte skett. Alla fall där något otillbörligt medel använts, såsom våld, tvång eller någon form av påtryckning, skall vara uteslutna. Utgångspunkten skall vara att skillnaden mellan parterna i ålder och utveckling skall vara ringa. Ansvarsfrihet torde främst komma i fråga i fall där barn kommit långt i sin mognad och befinner sig nära åldern för sexuell självbestämmanderätt, dvs. 15 år. Den som har begått gärningen skall vara endast obetydligt äldre och kommit obetydligt längre i sin mognad. Vidare skall hänsyn tas till omständigheterna i övrigt, i första hand parternas relation till varandra och omständigheterna under vilka den sexuella handlingen företogs. Ett typexempel som anføres är att en 16-åring och en 14-åring som har en nära och god relation till varandra deltar i en

ömsesidig och helt frivillig sexuell handling. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet och efter en noggrann bedömning av det enskilda fallet. (A. prop. s. 115 f. och 152.)

Liksom domstolarna grundar Högsta domstolen sin bedömning av ansvarsfrågan på PN:s uppgifter. Till grund för bedömningen ligger att han var strax över 17 år och målsäganden strax över 14½ år vid gärningstillfället. De var kamrater och hade umgåtts en längre tid med varandra och andra kamrater och i varandras hem. Ingen form av påtryckning eller annan otillbörlig påverkan förekom, utan den sexuella handlingen var ömsesidig och helt frivillig från bådassida. Det är därmed klart att gärningen, om den över huvud taget är brottslig, faller under 6 kap. 5 § brottsbalken. Frågan är då om också ansvarsfrihetsregeln i 6 kap. 14 § är tillämplig.

De omständigheter som skall beaktas vid en prövning enligt 6 kap. 14 § brottsbalken hänför sig således främst till ungdomarnas ålder, mognad och utveckling i förhållande till varandra, deras relation till varandra och omständigheterna kring den sexuella handlingen. Tillsammans skall omständigheterna ge vid handen att det är uppenbart att den sexuella handlingen inte inneburit något övergrepp mot den yngre av dem.

Beträffande ålders- och utvecklingskriterierna kan sägas att för den ålderskategori som ansvarsfrihetsregeln är avsedd, dvs. tonåringar kring 15-årsgränsen, det ofta torde förhålla sig så att flickor har hunnit längre i utveckling och mognad än pojkar i samma ålder. Det torde emellertid inte vara lämpligt eller kanske ens möjligt att föra bevisning om saken i de flesta fall. En viss schablonisering i bedömningen bör därför tillåtas. Därvid synes det vara rimligt att i fall där den yngre är mycket nära 15-årsgränsen godta

en större åldersskillnad än när den yngre är just över 14 år. Det anförda leder till att skillnad i ålder och utveckling i det här aktuella fallet inte skall anses så stor att ansvarsfrihetsregeln inte kan tillämpas.

I förarbetena talas om ”en nära och god relation”. Ett vänskapsförhållande av det slag som är aktuellt i detta mål får anses uppfylla denna beskrivning. Att kräva att det skall vara fråga om t.ex. ett kärleksförhållande – som riksåklagaren har velat göra gällande – eller en förälskelse mellan de två ungdomarna skulle medföra svårigheter med bevisningen och innebära en mera restriktiv syn på möjligheten att tillämpa ansvarsfrihetsregeln än den förarbetena ger uttryck för. Det bör därför inte möta hinder mot att tillämpa ansvarsfrihetsregeln också när relationen var mera kamratlig som i förevarande fall.

Det skall vidare noteras att förhållandet mellan PN och målsäganden under de närmaste dagarna efter gärningen, såvitt utredningen kan anses visa, inte påverkades av gärningen, varför det förefaller som om målsäganden inte omedelbart har uppfattat den som ett övergrepp.

En samlad bedömning av omständigheterna i målet ger mot den nu angivna bakgrunden vid handen att det får anses uppenbart att samlaget mellan PN och målsäganden inte har inneburit ett övergrepp mot henne. Han skall då enligt 6 kap. 14 § brottsbalken inte dömas till ansvar för gärningen.

Med den angivna utgången i ansvarsdelen skall också målsägandens skadeståndstalan ogillas.

Hovrättens domslut skall alltså fastställas.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Bo Svensson, Göran Regner
(referent), Torgny Håstad, Marianne Lundius och Per Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Lena Råssjö